
LETNA POROČILA ETNOLOŠKIH USTANOV ZA LETO 1989

ČEBELARSKI MUZEJ V RADOVLJICI

Čebelarski muzej v Radovljici sodi med specialne muzeje. Njegovo delovno področje je evidentiranje, zbiranje, raziskovanje, hranjenje in prezentiranje čebelarskega gradiva s slovenskega ozemlja.

Skupščina občine Radovljica je v letu 1988 pooblastila Muzeje radovljiške občine, katerih del je Čebelarski muzej, za opravljanje nalog varstva premične kulturne dediščine. V zvezi s tem teče delo na registru, ki je bil v tem letu dopolnjen s 70 diapozitivi privatne zbirke panjskih končnic. Pomemben del dejavnosti predstavlja pedagoško delo. Čebelarski muzej ima na leto 12.500 obiskovalcev. Skoraj dve tretjini predstavljajo šolske skupine in organizirane skupine odraslih, ki jim je bilo nudeno strokovno vodstvo.

Nadaljevala se je raziskava na terenu, ki predstavlja večletno nalogo muzeja, katere cilj je predstaviti čebelnjake na Slovenskem. Poleg dokumentacije, ki je običajno zbrana in izdelana ob delu na terenu, so bili najbolj tipični čebelnjaki naslikani v akvarelu. Muzej vsako leto odkupi po nekaj slik, kar predstavlja zametek bodoče stalne zbirke.

V okviru sodelovanja s čebelarji je bila postavljena priložnostna razstava ob 70-letnici enega od čebelarskih društev. K rednemu internemu delu sodi nakup muzealij. Za leto 1989 velja posebej omeniti odkup dela čebelarskega gradiva, ki je pripadal svetovno priznanemu trgovcu s čebelami in vzrejevalcu Janu Strgarju.

V preteklem letu je bila najvažnejša naloga Čebelarskega muzeja sodelovanje na razstavi *Človek in čebela* (Aplikultura na Slovenskem v gospodarstvu in ljudski umetnosti) na Dunaju v Österreichisches Museum für Volkskunde. Razstavo sta pripravila Slovenski etnografski muzej iz Ljubljane in Avstrijski muzej za etnografijo. Čebelarski muzej je za razstavo prispeval dobro tretjino gradiva, legende in katalog za svoje predmete na razstavi, slikovno gradivo za publikacijo in članek z naslovom *Običaji in verovanja v slovenskem čebelarstvu*.

V produkciji Viba filma iz Ljubljane je bil posnet dokumentarni film o poslikanih panjskih končnicah, za katerega je bilo uporabljeno tudi gradivo iz našega muzeja.

Stalno razstavo, deponirano gradivo in muzejevo dokumentacijo sta si ogledala ravnateljica Nacionalnega muzeja iz Münchna in arhitekt. Ob tem so tekli razgovori o predstavitvi slovenskega čebelarstva v tamkajšnjem muzeju v l. 1991.

Muzej je začel z obnovo opreme v okviru skromnih sredstev, ki jih ima za te namene. Najbolj nujna je bila zamenjava vitrin z varnejšimi in estetsko oblikovanimi.

Ob koncu leta je muzej dobil video opremo. S predvajanjem filmov z etnološko tematiko in še posebej tistih s področja čebelarstva bo lahko še več prispeval k svoji popularizaciji in tudi h kulturno-umetniški vzgoji.

I.G.

Pri internem muzejskem delu smo kot vsako leto urejali kartoteke, negoteko, diateko, fototeko, inventarizirali predmete... Strnjenege terenskega dela v tem letu ni bilo. Na terenu pa smo dokumentirali propadajočo Mandljevo kovačijo v Trsteniku, leseno stanovanjsko stavbo v Novi gori pri Pleterjih, evidentirali predmete v Šmarjeti. V Seliščih, Gorenjih Sušicah in v Dolenjskih Toplicah smo zbirali gradivo o ljudskem rezbarju Jakobu Kobetu iz Selišč.

V kapiteljskem arhivu smo po matičnih knjigah in statusu animarum iskali podatke o novomeških medicarjih in svečarjih. Pregledali smo tudi letnike Dolenjskih Novic od leta 1885 do 1905 in si pri tem izpisovali potrebne podatke.

V decembru je bil oddan v tisk tudi tekst za vodnik po stalni etnološki zbirki Dolenjskega muzeja. Izdali smo tudi serijo – sedem etnoloških razglednic.

V januarju so delavci Avdiovizuelnega laboratorija ZRC SAZU na pobudo Dolenjskega muzeja posneli trikraljevsko koledovanje v vasi Sela pri Šentjerneju in v Pleterjih. V avgustu pa delavci Dolenjskega muzeja delo sodarja v Ledeči vasi.

V februarju smo preselili razstavo Etnološka podoba Šentjerneja iz muzeja v Osnovno šolo Šentjernej. V maju smo sodelovali pri pripravi gradiva za razstavo o novomeški obrti v tridesetih letih tega stoletja, ki je bila v prostorih Doma obrtnikov v Novem mestu.

Dolenjski muzej je izročil marca v konserviranje okoli dvesto fotografiskih plošč iz Šentjerneja (portreti) novomeškemu samostojnemu fotografu Bojanu Radoviču. Skupaj s Fotogalerijo Novo mesto smo nato pripravili tudi razstavo z naslovom »Šentjernejski portreti« (izbor fotografij, izdelanih po originalnih ploščah). Ob otvoritvi je bil organiziran

strokoven pogovor za muzealce o pravilnem hranjenju in konserviranju starega fotografskega gradiva. Sodelovala sta Bojan Radovič, vodja Fotogalerije Novo mesto in Petar Dabac, vodja privatnega arhiva Toše Dabca iz Zagreba.

V tem letu smo posredovali tudi veliko gradiva iz oddelčne dokumentacije dijakom, študentom in Viba filmu (Veter v mreži).

Ivica Križ

ETNOLOŠKI ODDELEK
DOLENJSKEGA MUZEJA
OB OBLETNICI MUZEJA

V letu 1990 bo preteklo štirideset let od ustanovitve Dolenjskega muzeja. Oddelek za etnologijo pa je zaživel šele kakšnih deset let kasneje z zaposlitvijo kustosinje Danice Zupančič. Vendar so se etnološki predmeti zbirali v muzeju tudi že pred njenim prihodom.

Danica Zupančič je začela s prvimi načrtnimi raziskavami na terenu: o ljudskem lovu, čebelarstvu, medicarstvu, paši prašičev na Gorjancih ter košnji in spravilu sena na Gorjancih. Raziskave so potekale v letih 1959 do 1961. Obenem so se tudi načrtno zbirali predmeti s teh področij za muzej.

Že pred zaposlitvijo etnologinje so v petdesetih letih na Dolenjskem potekale tudi etnološke raziskave slovenskega etnografskega muzeja iz Ljubljane. Leta 1951 v Mokronogu, Bistrici, na Trebelnem in deloma v Šentrupertu, leta 1952 v Šentjerneju in okolici, leta 1957 v Žužemberku in okolici leta 1961 v Šentrupertu in okolici. Del predmetov, ki so jih ob teh raziskavah pridobili, je prišel že takrat v Dolenjski muzej. Kopije zapisov in fotografij pa šele v naslednjih letih.

Po letu 1961 je ostal oddelek spet brez strokovne moči do leta 1972, ko je prišel v muzej Janez Bogataj. Ta je že leto poprej skupaj s skupino študentov začel s topografskim popisom mlinov in žag, ter drugih vodnih

objektov na Krki in njenih pritokih. Raziskave mlinarske in žagarske obrti so nato potekale še v naslednjih letih do leta 1978. Vse gradivo se je zbiralo v muzeju tudi še po tem, ko je leta 1974 odšel iz muzeja, ker je kot zunanji sodelavec še vedno vodil terenske raziskave teh dveh obrti na Dolenjskem.

Janez Bogataj je tudi uvedel in zgledno uredil sodoben dokumentacijski sistem na oddelku, po katerem z manjšimi dopolnili delamo še danes. Oddelek je nato ostal brez poklicnega etnologa do leta 1980. V tem času je z veliko požrtvovalnosti skrbela za oddelek Slavka Ložar, ki je v letih 1979 do 1981 raziskovala gostilničarsko obrt v Novem mestu, hkrati pa je zbrala tudi številno fotografsko gradivo o Novomeščanih.

Ob zaposlitvi sedanje etnologinje leta 1980 je oddelek dobil tudi svoje prostore v nekdanji Ropasovi hiši, Med vrti 2, kjer je prej nekaj časa stala tudi stalna zbirka NOB. Etnološka zbirka je bila do tedaj deponirana v stavbi Križatije, potem pa se je tega leta še vedno v deponirani obliki preselila v že prej omenjeno Ropasovo hišo.

Hiša pa je bila potrebna temeljite obnove. Obenem pa se je bilo treba v strokovnem pogledu posvetiti sami vsebini bodoče stalne zbirke. Vse je trajalo nekaj let, vključno z načrtnim iskanjem predmetov za dopolnitev vsebine in povečano skrbjo za nego predmetov. Manj zahtevne posege čiščenja in konserviranja so opravili tehnični delavci muzeja sami. Predmete, ki pa so potrebovali strokovnejšo nego in posege, pa smo zaupali konservatorjem in restavratorjem v Restavratorskem centru SRS, v Slovenskem etnografskem muzeju, v Posavskem muzeju Brežice, na Zavodu za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novem mestu in v Arhivu SRS v Ljubljani. Prvi del zbirke je bil nato odprt v oktobru leta 1986 v prvem nadstropju obnovljene Ropasove hiše, drugi del pa pohladi leta 1990.

V tem obdobju so potekale tudi nekatere načrtne raziskave na terenu, pri katerih so sodelovali tudi študentje etnologije. To so bile: Etnološka topografija Novega mesta 1981-1986, etnološka topografija (monografija) Šentjerneja 1985-1987, obrti v Škocijanu in okolici leta 1985 in v Šentjerneju in okolici 1986. leta.

Oddelek pa na žalost še vedno nima ustrezno rešenega vprašanja depojev, za kar pa se bomo trudili v letu 1990.

Danes hranimo preko 2100 predmetov, preko 3000 kartotečnih listov terenskih zapisov, okoli 6000 fototečnih listov, okoli 7000 črno-belih negativov, nekaj čez 300 risb in okoli 1300 diapozitivov in že prej omenjene kontakt kopije negativov terenskih Orlovih ekip na Dolenjskem. V opisnem obdobju so se zvrstile naslednje etnološke razstave:

- 1959 Medičarstvo in lectarstvo na Dolenjskem, ljudski lov na Dolenjskem od 29. 10. 1959 do 13. 3. 1960 (Danica Zupančič)
- 1967 Slovenska kmečka noša v 19. in prvi polovici 20. stoletja od 15. 4. 1967 do 15. 5. 1967 (Marija Makarovič – SEM)
- 1971 Ljudska medicina od 25. 4. 1971 do 30. 5. 1971 (Janez Bogataj)
- 1981 Novomeške gostilne in gostilničarji od 27. 2. 1981 do 27. 3. 1981 (Slavka Ložar)
- 1981 Slike na steklu od 11. 12. 1981 do 6. 1. 1982 (Ivica Križ)
- 1982 Mlinarji in žagarji v dolini zgornje Krke od 24. 5. 1982 do 28. 6. 1982 (Janez Bogataj)
- 1983 Slivarji od 16. 9. 1983 so 12. 10. 1983 (Ivan Počkar – Posavski muzej Brežice)
- 1986 Stalna etnološka zbirka, 1. del odprt 28. 10. 1986 (Ivica Križ)
- 1988 Etnološka podoba Šentjerneja od 23. 12. 1988 do 31. 3. 1989 (Ivica Križ)

V sodelovanju s kustosošom za novejšo zgodovino Nado Holynski in kustosošom za umetnostno zgodovino G. Avguštinom smo pripravili razstavo *Gorenjski kraji in ljudje IV*, tj., razstavo fotografij iz obdobja po drugi svetovni vojni, ki je zaznamovala prelomne zgodovinske dogodke in kontrastne spremembe v razvoju gospodarstva (socializacija vasi, razvoj industrije), urbanizma, prometa, arhitekture in celotnega načina življenja na Gorenjskem v obdobju po drugi vojni. V sodelovanju s kustosošom za novejšo zgodovino smo pregledali obsežne fonde fotografskega gradiva v arhivih časopisnih podjetij: Delo, Gorenjski glas, v Železarskem muzeju na Jesenicah, Slovenskem etnografskem muzeju, Narodopisnem inštitutu, v nekaterih privatnih zbirkah fotografov (S. Smolej, M. Aljančič, M. Križnar) in seveda obsežno fototeko v domači muzejski hiši. Ob razstavi je izšel tudi katalog, v katerem je vključeno celotno razstavljeno gradivo in besedilo.

Ob odmevni razstavi *Hrana v Šenčurju* smo ob sodelovanju Turističnega društva Šenčur organizirali v mali renesančni dvorani v Mestni hiši v Kranju tudi večer tradicionalnih domačih šenčurskih jedi. Prireditev je bila združena s kulturnim programom. Predvajali smo dokumentarni film Naška Križnarja *Hrana v Šenčurju* in nato s strokovnim vodstvom popeljali številne obiskovalce po razstavi.

Terensko delo je obsegalo številne obiske v različne kraje na Gorenjskem v zvezi z dopolnjevanjem gradiva, ustnih informacij in drugih podatkov v zvezi s pripravo razstave *Gorenjski kraji in ljudje IV*. Skupaj s kustosošom za umetnostno zgodovino C. Avguštinom je etnolog rekognosciral in fotografsko dokumentiral sedanje stanje v preteklih desetletjih evidentiranih spomenikov ljudskega stavbarstva (v vaseh ob bregu Save pa v Bitnjah). V drugi polovici leta je bilo terensko delo usmerjeno v obnovo planšarskega muzeja v Bohinju.

V jeseni so bila opravljena obrtniška dela. V gorah pa smo po nekajletnem iskanju na planini Zajamniki le našli stan, ki smo ga prenesli v Planšarski muzej. Z Dednega polja, planine Blato in Primoževčevega stana na Zajamnikih smo prinesli v dolino tudi več predmetov – elementov notranje opreme. Če prištejemo še večji zbirki tekstila iz dveh kranjskih meščanskih hiš (Holchaker in Pečnik), se je število novo pridobljenih predmetov sukalo okrog 200.

V pripravah na prenovo planšarskega muzeja je nastal tudi obsežnejši prikaz planšarskega življenja v Bohinju – *Življenje in delo planšarjev v bohinjskih gorah*, ki je ostal v rokopisu. Priprave na prenovo muzeja je prekinila dolgotrajnejša bolezenska odsotnost etnologa.

Interno delo je obsegalo še inventarizacijo predmetov – inventarizirali smo jih 127 in dokumentacijo novopridobljivih fotografij. V preteklem letu se je etnološka fototeka povečala za nekaj nad 400 enot.

Sodelovali smo s šolami. V GM smo članom zgodovinskega krožka, ki ga vodi prof. F. Benedik, s posebnim predavanjem posredovali osnovna znanja o predmetu etnologije, o delu in nalogah etnologa v muzejih in seznanili smo dijake z najpomembnejšo slovensko etnološko literaturo. Za literarni krožek na osnovni šoli v Šenčurju smo organizirali strokovno vodstvo po Šenčurju. S strokovnimi nasveti in razstavnim gradivom smo sodelovali pri nastajanju razstave turističnega krožka na osnovni šoli v Križah. Na otvoritvi razstave *o etnološki podobi vasi pod Dobrčo*, ki so jo ob koncu šolskega leta pripravili učenci osnovne šole v Trziču, je sodeloval etnolog kot strokovni ocenjevalec razstave z otvoritvenim govorom.

V sodelovanju z založbo Borec smo izdelali scenarij s slikovnim gradivom in besedilom za koledar na temo Kruh.

Za turistično podjetje Alpetur Škofja Loka smo izdelali predlog z dvanajstimi variantami za turistični spominček Bohinja.

Profesor Janez Dolenc si je uredil na svojem domu v Grajski ulici 8 v Tolminu mini inštitut za etnološke, slavistične, historične in domoznanske raziskave – prvenstveno se posveča rovtarskemu področju od Bovca do Škofje Loke. Inštitut ima arhiv etnološkega gradiva, ki ga je zbiral delno sam, delno pa dijaki učiteljišča oziroma pedagoške gimnazije v Tolminu. Inštitut ima knjižnico 5300 knjig, od teh je 2300 strokovnih. Ima 2 fotoaparata, magnetofon in pisalni stroj.

Inštitut si je uredil po odhodu v pokoj pred tremi leti in v njem dela sam z občasno pomočjo družinskih članov. V letu 1989 je zbiral etnološko in zgodovinsko gradivo v Tolminu in bližnji okolici delno sam, delno pa v okviru 5. alpskega mladinskega raziskovalnega tabora. V tem letu so v založbi MK v zbirki Zlata ptica izšle TOLMINSKE PRAVLJICE, pri Partizanski knjigi v zbirki Znameniti Slovenci pa SIMON GREGORČIČ. Za PSBL 15. snopič 1989 je sodeloval z gesli: ŠAVLI Franc, ŠORLI Ivo in ŠTURM Rudi. Objavil je še dve krajši razpravi (Loški razgledi, Sotočje) in 2 jubilejna članka. Pripravljal je gradivo za monografijo o Francetu Bevku in za izbor tolminskih ljudskih povedk za zbirko GLASOVI pri Kmečki knjigi. Janez Dolenc je bil tudi izvoljen za vodjo sekcije za ohranitev naravne in kulturne dediščine pri Turističnem društvu Tolmin.

Janez Dolenc

KOMISIJA
ZA SPOMENIŠKO VARSTVO
PRI SED LJUBLJANA

Uvodoma moram omeniti, da vodenje te skupine bolj ali manj sovpađa z mojimi deli in opravili na ZSRS VNKD (Metodologija, spremljanje stanja varstva, register, popularizacija varstva ipd.).

Naloge, ki smo jih opravili v preteklem letu, bi lahko združili v naslednje sklope:

NALOGE S PODROČJA DRUŽBENEGA PLANIRANJA

Pripravili smo sledeča gradiva: »Stanje etnološke dediščine v obdobju 1986-89«, »Problematika stanja in varovanja etnološke dediščine 1986-89«, »Etnološka dediščina kot obvezno izhodišče dolgoročnega plana SR Slovenije 1986-2000«. (Zadnje gradivo predstavlja revizijo seznamov po območjih posameznih zavodov).

INVENTAR NAJPOMEMBNEJŠE ETNOLOŠKE DEDIŠČINE

Izdelali smo dokončni izbor najpomembnejše etnološke dediščine z območja celotne Slovenije. Gradivo za objavo pa smo pripravili za področje zavodov Maribor in Celje.

ŠTUDIJSKI PREDMET »ETNOLOŠKO KONSERVATORSTVO« NA ODDELKU ZA ETNOLOGIJO FF

V preteklem letu smo pripravili prvi del študijskega gradiva za objavo, in to ZSRS VNKD, MZVNKD Piran, ZVNKD Gorica, Celje in Novo mesto. Gradivo je razmnoženo. Skupno z Oddelkom za etnologijo smo tudi izoblikovali »scenarij« za ta predmet, ki ga vodi Vito Hazler. Teoretični del predmeta obsega pregled študijskega gradiva in uvodna predavanja: praktični del pa zajema obisk študentov po zavodih in ogled terena s predstavitev stanja nepremične etnološke dediščine in poglobitnih problemov pri varovanju. (Praktični del tega predmeta se izvaja v povezavi z dr. Bogatajem).

MUZEJ NA PROSTEM:

Pripravili smo izbor lesenih objektov ljudskega stavbarstva s področja cele Slovenije za morebiten muzej na prostem pri gradu Krumperk. Omenim naj še nekaj krajših nalog, kot so:

– definiranje varstvenih režimov za etnološke spomenike

– izdelava kratke ocene o uspehih dejavnosti varstva etnološke dediščine v preteklem letu za IS SRS

– oblikovanje pripomb k spremembam Zakona o naravni in kulturni dediščini (Ur. l. SRS 1/81), Zakona o

urejanju prostora in Zakona o urejanju naselij in drugih posegov v prostor (Ur. l. SRS 18/84).

PROGRAM DELA KOMISIJE ZA SPOMENIŠKO VARSTVO PRI SED ZA LETO 1990

Poglavitne naloge v tem letu so sledeče:

– Izvedba predstavitve dela etnologov konservatorjev na srečanju SED spomladi v Rogatcu.

– Sodelovanje pri praktičnem delu izvajanja predmeta »Etnološko konservatorstvo« v povezavi z Vitom Hazlerjem.

– Priprava gradiva za srednjeročni plan dejavnosti varstva etnološke dediščine in akcij v letih 1991-95 na nivoju republike

– Priprava za objavo Inventarja najpomembnejše etnološke dediščine s področja osrednje Slovenije.

– Dokončanje izbora etnoloških spomenikov, ki jih bomo varovali na mestu samem in jih bomo ponudli v upravljanje muzejem.

– Nadaljevanje dela ob morebitni realizaciji projekta muzeja na prostem ob gradu Krumperk.

– Nadaljevanje dela na terminologiji ljudskega stavbarstva, ki je bila začeta že pred leti.

– Priprava vrste poljudnih člankov o primerno adaptiranih objektih ljudskega stavbarstva za objavo.

– Skušali bomo pospešiti oblikovanje svetovalne službe za adaptacije (še posebno pri tistih zavodih, ki nimajo ustreznega tehničnega kadra).

– Priprava skupnega poročila o delu etnologov konservatorjev v preteklem letu za Glasnik SED.

Še nadalje se bomo srečevali na rednih sestankih na ZSRS VNKD ali po potrebi (ob problemih) na terenu.

Zvezdana Koželj

LOŠKI MUZEJ ŠKOFJA LOKA

Pridobljenih je bilo 41 predmetov (6 darovanih, 35 dokupljenih). Naj omenimo najvrednejše med njimi: modele za izdelovanje umetnega cvetja in obredne kronice za uršulinski red (izvor: bivši Uršulinski samostan v Ško-

fji Loki) ter vrhnje žensko oblačilo – rožasti modrc, pretkan s srebrno in zlato nitjo (izvor: Gorenja vas).

V depozu smo poskrbeli za pregledno deponiranje: ženskih tekstilnih predmetov v treh omarah (222 kosov), umetnega cvetja (1.152 kosov) in modelov za izdelovanje umetnih cvetov in listov (64 kosov).

S terenskimi raziskavami in pregledovanjem arhivskega gradiva smo pridobili 933 zapiskov, kartotečno urejenih – obrt 464, ljudsko zdravilstvo 386, ljudski umetniki 32, noša 7, šege in vraže 44. Profesor France Planina iz Ljubljane nam je daroval 51 rokopisnih zapisov, ki se nanašajo na etnološke raziskave loškega območja.

Pridobljenih je bilo 195 fotografij. Iz obdobja 1957–60 pa je bilo urejenih s podatki 503 fototečnih kartonov. Negativoteka se je povečala za 209 negativov, diateka pa le za 4 diapozitive poslikanih zibelk. Za hemeroteko smo pridobili 63 objav iz raznih časopisov in tednikov, gre za obdobje pred in po 2. svetovni vojni. Iz časopisa Kmečki glas pa smo odbrali 20 objav.

Zaradi podatkov o ljudskem zdravilstvu in umetnikih ter zbiranju predmetov smo se osredotočili na Škofjo Loko in njeno okolico ter dolinske kraje: Dolenčice, Selca, Železniki in Žiri. Arhivsko dokumentacijo oziroma podatke za raziskovalno nalogo »Ljudsko zdravilstvo na Loškem« smo dobili v Zgodovinskem arhivu, oddelku v Škofji Loki, v Nadškofjskem arhivu v Ljubljani, v Narodni in univerzitetni knjižnici – rokopisnem oddelku v Ljubljani in Župnijskem uradu v Železnikih.

Za nanovo pridobljeni prostor za občasne razstave v okroglem stolpu smo pripravili štiri razstave na temo oblačil (Ženska noša: spodnje perilo. Ženska noša: vrhnja oblačila, naglavne in ovratne rute) in ljudske umetnosti (Panjske končnice. Slike na steklo.). Postavitev razstav je žal odpadla zaradi tehničnih razlogov (manjkajoči leseni dodatki pri vitrinah).

Obširnejše podatke smo posredovali dijakom, študentom in zaposlenim

osebam v sorodnih in drugih ustanovah (52 oseb). Z ostalimi strankami pa smo vodili razgovore z nasveti, nudenjem podatkov in z izposojjo dokumentacijskega gradiva in predmetov.

Začela so se obnovitvena dela v muzeju na prostem, na objektu Škoparjeve hiše. Zaradi renovacije objekta je bil izdelan načrt z oceno lesenih konstrukcij in meritvami lesenih delov. Nanovo narejena strešna konstrukcija je v začetni fazi: prekrita z novimi deskami in zaščitena s strešno lepenko, čaka na kritino v prihodnjem letu.

Meta Sterle

POKRAJINSKI MUZEJ CELJE

Delo etnološkega oddelka Pokrajinskega muzeja v Celju je bilo v letu 1989 usmerjeno predvsem v dopolnjevanje dokumentacije (fototeke, diateke) in v inventarizacijo ter računalniško obdelavo novo pridobljenih predmetov. Med novimi pridobitvami je posebne omembe vredna zbirka dr. Štefke Cobelj, ki vsebuje nekaj sto različnih etnoloških predmetov iz osrednje Štajerske in afriških dežel.

V okviru razstavne dejavnosti muzeja smo pripravili tri občasne razstave na šolah v celjski regiji (Polzela, Šentjur, Bistrica ob Sotli): »Domačija na celjskem«, »Kašče na celjskem« in »Domača dejavnost v okolici Podsrede«. V našem muzeju pa je gostovala razstava »Ljudska kultura koroških Slovencev«. Nakit iz zbirke Dr. Štefke Cobelj smo razstavili na posebni razstavi v okviru Zlatarske razstave v Celju.

Tudi v tem letu smo sodelovali na pionirskem raziskovalnem taboru v Podsredi. Obdelali smo domačo dejavnost v KS Posreda in rezultate predstavili na posebni razstavi na osnovni šoli Marije Broz v Bistrici ob Sotli. (Pri teh raziskavah sodelujemo s Spominskim poukom v Trebčah). Poleg tega smo nadaljevali z zbiranjem podatkov s področja arhitekture, domačih dejavnosti ter drugih pa-

nog ljudskega gospodarstva v občinah Laško, Smarje pri Jelšah, Žalec, Slov. Konjice in Celje.

Pedagoško delo smo, poleg vodstev po stalnih zbirkah muzeja, popestrili z predavanji o ljudski prehrani na osrednjem Štajerskem in o zbirki Alme Karlin.

Vladimir Šlibar

POMORSKI MUZEJ »SERGEJ MAŠERA« PIRAN

RAZSTAVNA DEJAVNOST

Pomorski muzej »Sergej Mašera« Piran je gostoval meseca februarja v Ogleju z razstavo »Sečoveljske soline včeraj-danes-jutri«. V omenjenem obdobju smo se udeležili posvetovanja, ki sta ga pripravili Biblioteca comunale »G. B. BRUSIN« Aquilea in C. A. R. C. – Cooperativa aquileise ricreazione cultura. Namenjeno je bilo preučevanju sprememb v okolju in njegovemu varovanju.

Gostovanje muzeja v Ogleju je sodil v izmenjavo kulturnih srečanj med omenjenima pobratenima občinama.

STALNE ZBIRKE

V matičnem muzeju je bila meseca marca preurejena in dopolnjena zbirka solinarstva. Poudarek je na prikazu pridobivanja soli v nekdanjih Piranskih solinah (soline v Strunjanu, soline Fazan v Luciji ter Sečoveljske soline). V solinah Fazan in solinah Fontanigge, ki predstavljajo južni del sečoveljskih solin, se je najdlje ohranil stari postopek pridobivanja soli, vezan na poletno bivanje v solinah. Tu je tudi vsebinski poudarek prenovljene zbirke. Dodano je gradivo, ki prikazuje pridobivanje soli na moderniziranih solinah Lera ter solinah v Strunjanu.

MUZEJ SOLINARSTVA NA PROSTEM V SEČOVELJSKIH SOLINAH

Z DO Droga Portorož so potekali razgovori o pripravah na postavitve muzeja solinarstva na prostem v Sečoveljskih solinah. Dokončno sta bili izbrani lokacija in stavba za predstavitev muzeja. Soline naj bi rekonstruirale nekdanjo podobo solnega

fonda, naloga Medobčinskega zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine je obnova solinske stavbe s krušno pečjo. Pomorski muzej pa naj bi postavil zbirko nekdanjega solinarstva.

RAZISKOVALNO DELO

Raziskovalno delo je bilo vezano na tematiko solinarstva in zasebnega morskega ribištva. Poudarek je bil na preučevanju katastra Piranskih solin iz leta 1881 in ugotavljanju stanja lastnikov in najemnikov solnih fondov. V Izoli je bil pregledan Register zasebnih ribičev, ki ga hrani SO Izola. Izdelan je bil vzorec informatorjev za delo na terenu. Pregledano je bilo pisno gradivo Župnijskega urada v Izoli.

STROKOVNA VODSTVA POSAMEZNIKOV IN SKUPIN

Strokovna vodstva so bila osredotočena na etnološko zbirko Tonina hiša v Ravnu, Sečoveljske soline ter matični muzej v Piranu.

POSVETOVANJA

Etnologinja se je udeležila posvetovanja Turizem in kultura, ki je bilo meseca maja v Portorožu ter Konference kongresnih mest. Slednja je bila oktobra meseca v Portorožu. Za udeležence omenjene konference je pripravila strokovni ogled Sečoveljskih solin in predavanje o Muzeju solinarstva na prostem.

ETNOLOŠKA DOKUMENTACIJA

Preslikano je bilo zbrano terensko gradivo. V skladišču soli v Portorožu je bilo fotodokumentirano skladiščenje soli. Naedaljevalo se je delo na reinventarizaciji muzejskih predmetov.

MUZEALJE

Muzej je pridobil osem novih etnoloških predmetov s področja solinarstva, oljarstva ter kmečke bivalne kulture.

VZDRŽEVALNA DELA

Meseca marca so delavci muzeja opravili vsakoletna vzdrževalna dela v etnološki zbirki Tonina hiša v Ravnu.

Zora Žagar

V letu 1989 se je nadaljevalo urejanje muzejske dokumentacije, predvsem kartoteke, fototeke... itn. muzejskih

predmetov. Gre za materialne priče načina življenja in kulture pomorščakov. Večji del fonda zavzemajo uniforme in njih deli, osebni predmeti mornarjev in oficirjev ter oprema ladijskih jedilnic, kuhin... ipd. Listine, osebni dokumenti, vojaške knjižice in kvalifikacijske liste pričajo o ladijski hierarhiji, o higieni, boleznih in zdravljenju, o disciplini in kaznih za prestopke. Z navedenim materialom sta bili postavljeni zbirki avstrijske oziroma avstro-ogrške mornarice in mornarice Kraljevine Jugoslavije. Tako je skozi fotografije in predmete slovenskih mornarjev in oficirjev prezentirana kultura in način življenja pomorščakov omenjene dobe.

Topografske raziskave so potekale na območju Vremske doline, Pivke in Prestranka. Popisan in dokumentiran je bil predvsem pomorski kader avstro-ogrške mornarice. Podrobnejšega zanimanja so bili deležni starejši prebivalci Orehka pri Prestranku, ki se spominjajo kapitana avstro-ogrške mornarice Antona Dolenca in hranijo dokumentaren fotografski material.

S pregledom listin arhiva družine Grisoni-Sabini v Pokrajinskem arhivu v Kopru je bila muzejska dokumentacija izpopolnjena z viri, ki pričajo o oblačenju, prehrani, boleznih, o prestopkih in kaznih v življenju pomorščakov v 17. in 18. stoletju. Iz družine Sabini je namreč izhajalo več kapitanov beneških galej, ki so se bojevale s Turki in trgovale po Sredozemlju.

Presl Igor

ZAVOD RS ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE LJUBLJANA

Naloge iz preteklega leta lahko smiselno združim v sledeče, zaokrožene skupine:

NALOGE S PODROČJA DRUŽBENEGA PLANIRANJA

V sodelovanju z etnologi konservatorji sem pripravila gradivo »Stanje

etnološke dediščine v obdobju 1986-89«, »Problematika stanja in varovanja etnološke dediščine 1986-89« »Etnološka dediščina kot obvezno izhodišče dolgoročnega plana SR Slovenije 1986-2000«. Slednje gradivo predstavlja revizijo seznamov po območjih posameznih zavodov.

Izdelala sem delovno gradivo z naslovom »Predlog srednjeročnega družbenega plana 1991-95«. Gradivo je vsebovalo tudi predlog zaželenih in potrebnih planskih faz in utemeljitev izbora objektov ter območij za obvezna izhodišča. H gradivu je bilo potrebno dodati uvodna pojasnila, ki so vsebovala kriterije za izbor prioritetenih nalog, predstavitev poglavitnih nalog naše dejavnosti pri varovanju nepremične etnološke dediščine ter nalog družbenopolitičnih skupnosti pri izvajanju optimalnejšega varovanja nepremične etnološke dediščine.

INVENTAR NAJPOMEMBNEJŠE ETNOLOŠKE DEDIŠČINE

V povezavi z vsemi etnologi na regionalnih zavodih sem izdelala dokončni seznam najpomembnejše nepremične etnološke dediščine za področje celotne Slovenije. Najpomembnejše podatke sem zbrala na posebnih obrazcih. Za objavo je bilo zbrano gradivo s področja Zavoda VNKD Maribor in Celje.

DELO V PODKOMISIJI ZA ZGODOVINSKA SREDIŠČA DS ALPE-JADRAN

V preteklem letu sem dodelala gradivo »Mala zgodovinska središča v podeželju« in pripravila slikovne priloge. Predvidevam, da bo letos stiskano v istoimenski publikaciji skupno s prispevki vseh dežel Alpe-Jadran.

V začetni fazi je ostalo delo na pripravi skupnega terminološkega gradiva, vezanega na obravnavano temo.

VODENJE KOMISIJE ZA SPOMENIŠKO VARSTVO PRI SED

V povezavi z etnologi konservatorji smo pripravili seznam – izbor objektov lesene arhitekture z vse Slovenije za prenos v morebitni muzej na prostem pri gradu Krumpark.

Na rednih sestankih v preteklem letu smo obravnavali zlasti vsebino in izvajanje novega študijskega predmeta »Etnološko konservatorstvo,« ki se

predava že drugo leto na Oddelku za etnologijo FF.

Skupno smo obravnavali še zlasti sledeča vprašanja:

- definiranje varstvenih režimov za etnološke spomenike
- organizacija in vsebina posveta o etnološkem konservatorstvu v letu 1990
- predlog seznama objektov – etnoloških spomenikov, ki jih bomo varovali »in situ«
- priprava seznama nalog s področja varstvene dejavnosti, ki bi jih lahko obdelovali na Oddelku za etnologijo.

METODOLOGIJA VAROVANJA

Intenzivneje sem se posvečala metodologiji vrednotenja ljudskega stavbarstva, kar je tudi tema moje magistrske naloge.

Dopolnjevala sem podatke h gradivu za terminologijo ljudskega stavbarstva in sodelovala pri oblikovanju obrazca za računalniško bazo podatkov.

Žal poizkus vključitve varstvene dejavnosti v multidisciplinaren projekt »Ukrepi za uresničevanje razvoja kmetijstva« ni uspel (vendar si prizadevam še nadalje, a na drugi način, vključiti se k tej pomembni nalogi!)

POPULARIZACIJA

Pripravila sem izbor fotografij za publikacijo »Varstvo naše dediščine«, ki sta ga pripravila dr. Iva Curk in Matjaž Puc po gradivih samostojnih svetovalcev za posamezne zvrsti dediščine.

Izdelala sem tudi predlog vključitve objektov etnološke dediščine v turistično ponudbo.

Zvezdana Koželj

ZAVOD ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE V KRANJU

Pomembna pridobitev v preteklem letu je bila namestitev konservatorja – etnologa II, tako da se kadrovska struktura Zavoda približuje minimalni optimalni zasedenosti. Z etnološkega zornega kota pa to pomeni,

da je obširno področje, ki ga ZVNKD v Kranju pokriva, lažje obvladljivo.

V okviru redne dejavnosti sta v preteklem letu konservatorja - etnologa opravila 238 dni terenskega dela, ter obravnavala 138 lokacijskih soglasij.

Za Prešernov dan 8. februar 1989 je bila končana akcija »Liznjakove hiše« iz Kranjske gore, ki je bila ob tej priložnosti izročena v upravljanje Jenesskemu muzeju v ustanavljanju. Prav tako je bila v preteklem letu zaključena akcija »Primoškove kašče« na Pristavi pri Tržiču. Pri ostalih akcijah so se dela nadaljevala:

a) Strojerna kovačnica v Grabčah – odstranitev strojnih naprav in obnova stolpa.

b) Studor 16: arheološki izkop v črni kuhinji in sanacija tal in sten črne kuhinje.

c) Topografija Stara fužina: nadaljevanje akcije.

d) Stara Sava: sanacija temeljev.

e) Zg. Palovče 5 »Pri Matjaž«: Zamenjava ostrejša gospodarskega dela, sanacija dotrajanih brun na podu, poskodlanje cele domačije, zamenjava dveh gankov, ter ponovna postavitve glavnega ganka na čelnem zatrepu hiše, nova pozidava opornih zidov in utrditev temeljev stanovanjskega dela.

Nepričakovano je Zavod povečal nadzorno dejavnost na Veliki planini, namreč, v samem pastirskem naselju je prišlo v preteklem letu do prave gradbene stihije. Brez vednosti Zavoda in brez priglasitev del pri pristojnih občinskih organih so 4 lastniki pašnih pravic neustrezno adaptirali svoje pastirske kočice, tako da se je spremenila značilna oblika Velikoplaninskih koč. Dva pašna upravičenca pa sta postavila koči na povsem novih lokacijah. Preko občinskih služb je Zavod uspel zaustaviti nepri-

merno adaptacijo Slevške kočice, pri kateri Zavod vztraja pri vzpostavitvi prvotnega stanja. Pozitivni primer uskladitve strokovnih smernic Zavoda in želja investitorja nazorno ponazarja obnovljena Čurgova kočica. Pod Zavodovim nadzorstvom in s pomočjo PD Bajtar je bila na novo prekrita »muzejska« Preskarjeva kočica.

Nemajhen je bil tudi delež prizadevanja Zavoda za ponovno aktualizacijo problematike Slovenskega muzeja ljudske arhitekture na prostem, pri gradu Krumperk pri Ihanu. Skupaj z RZVNKD je bil organiziran ogled lokacije, ki so se ga udeležili vsi konservatorji etnologi iz vseh Zavodov, študentje IV. letnika etnologije iz FF v Ljubljani z doc. dr. Janezom Bogatajem, ter predstavniki domžalske občine, ki so ob tej priložnosti predstavili ekonomsko varianto reševanja gradu Krumperk s tem, da ga oddajo za dobo 30-let v najem tujemu investitorju, kar pomeni, da je z novim investitorjem potrebno preučiti možnost postavitve Muzeja na prostem v neposredni bližini gradu. Konservatorji etnologi iz vseh zavodov so pripravili seznam lesenih objektov iz vse Slovenije.

Na isto temo je Zavod v Kranju skupaj z SEM v Ljubljani organiziral dva posveta v prostorih SEM, ki so se ga poleg konservatorjev etnologov udeležili tudi predstavniki nekaterih muzejev, dr. T. Cevc, dr. P. Fister, predsednik Kulturne skupnosti Slovenije S. Pelhan.

Zaradi resne ogroženosti lesene arhitekture so se delavci Zavodov dogovorili, da bodo prenos lesenih stavb v muzej na prostem predložili v nov srednjeročni plan kot redne akcije.

Silvester Gaberšček